

Lgr 1

Läroplan för grundskolan

SKOLEÖVERSTYRELSEN

Allmän del

Utbildningsförlaget

Hemkunskap

MÅL

Undervisningen i hemkunskap skall ge eleverna färdigheter i att rationellt planera och utföra arbetsuppgifter, som förekommer i ett hem. Den skall vidare ge eleverna intresse för och grundläggande kunskaper om frågor, som rör sambandet mellan miljö, kost och hälsa. Undervisningen bör bidra till elevernas estetiska utveckling och till en personligt övervägd konsumtion. Den bör vidare inriktas på att ge ekonomisk fostran.

ANVISNINGAR OCH KOMMENTARER

Allmänna synpunkter

Genom att utgå från elevernas egna erfarenheter kan man få naturliga motiv för undervisningen och lättare fånga deras intresse. Den praktiska undervisningen möjliggör en rikt varierad aktivitet, som ytterligare stimuleras av att eleverna får delta i planeringen. Denna medverkan från elevernas sida bör förekomma vid läsårets början och vid olika undervisningstillfällen.

Undervisningen i hemkunskap bör vara så allsidig som möjligt för att lära eleverna att klara vardagssituationer. Den bör ge eleverna en samlad kunskap om deras uppgifter och insatser i det dagliga livet, i hem och i skola. Undervisningen bör från början knyta an till sådana arbeten, som eleverna redan kommit i kontakt med, för att sedan vidgas till att omfatta även andra delar av arbetet i hem och familj.

Alla elever är under hela skoltiden medlemmar i en familj eller grupp.

HUVUDMOMENT

Näringsriktig kost. Grundläggande principer för rationell matlagning. Livsmedelskunskap.

Bostaden och dess vård. Den inre och yttre miljöns betydelse.

Personlig hygien och arbetshygien.

Arbetsteknik och arbetsorganisation.

Enskild och offentlig konsumtion.

Den enskildes och familjens ekonomi.

Olika gruppbildningar i samhället. Synen på familjebegreppet.

Familjens funktioner. Inbördes rättigheter och skyldigheter inom familjen.

Könsrollsproblemet.

Studiebesök. Undersökningar och försök. Arbete med olika studie- och arbetsmaterial.

De behöver få kunskaper och färdigheter, som är av värde i dagens och morgondagens samhälle och som ger beredskap för ändrade förutsättningar och nya behov och ökar möjligheterna till lika villkor för alla i hem och arbetsliv.

Undervisningen bör förbereda eleverna för deras liv som framtida hem- och familjebildare och hos dem skapa förutsättningar för större valmöjligheter, friare personlighetsutveckling och bättre balans mellan könen. Betydelsen av god ton, personlig stil och samarbete bör beaktas.

Undervisningen bör vidare ge eleverna kunskap om sambandet mellan arbete och pengar och bibringa dem sådana färdigheter, att de självständigt kan överblicka sin ekonomiska position, bedöma sina egna behov, skaffa information om varor och tjänster samt träffa det konsumtionsval som ger den bästa tillfredsställelsen.

Undervisningen bör också bidra till elevernas estetiska utveckling och utveckla deras ansvarskänsla för miljön, ge kunskap om miljöns betydelse för aktivitet och trivsel och om hur man kan välja och planera sin miljö.

Tid bör ägnas åt sådana arbetsuppgifter, som väcker elevernas intresse för att skapa vardagstrivsel och tra-

ditioner i hemmet. Seder och bruk när det gäller alkoholhaltiga och alkoholfria drycker bör också behandlas.

Undervisningen syftar även till att åstadkomma en rätt inställning till näringsmässigt fullvärdig kost med anpassning av våra kostvanor till tidsenlig livsföring. Den bör också ge anvisningar om ett rationellt arbetsätt med utnyttjande av det moderna tidsenliga samhällets resurser. Den skall ge eleverna manuella färdigheter och träning i arbetsorganisation och arbetsteknik samt i samband med praktiska övningar och tillämpningar träna eleven i att välja, använda och vårda redskap och övriga hjälpmedel och att arbeta metodiskt och planera sina arbeten. I viss utsträckning bör eleverna få träna sig i att själva välja arbetsuppgifter och färdigställa arbetet inom en given tidsram. De bör få öva sig i att själva utforma miljön kring måltiden.

Hänsyn bör tas till elevernas mögnad och behov, till deras och lärarens intressen samt till traktens speciella förhållanden.

Lärostoff

Undervisningen skall ingående belysa kostens betydelse för vårt allmän-

tillstånd och vår prestationsförmåga och i anslutning därtill ge kännedom om vårt näringsbehov samt om olika näringsämnen, deras förekomst och uppgift. Synpunkter på internationella kostfrågor tas upp i lämpliga sammanhang. En orientering lämnas om de vanligaste tandsjukdomarna och deras orsaker samt om samhällets utgifter för tandvården.

Våra viktigaste livsmedel behandlas från närings-, kvalitets- och pris-synpunkt. Tillämpningsövningarna i anslutning härtill bör avse grundläggande rationella matlagningsmetoder, och i samband därmed bör förekomma diskussioner om arbetsteknik och arbetsorganisation.

Bädden, skrivplatsen, belysningen och olika förvaringsanordningar bör främst ägnas uppmärksamhet vid undervisningen om *bostaden och dess vård*. I anslutning till studier av inventariernas och utrustningens funktion uppmärksammas arbetets organisation, teknik och hygien samt olika faktorer som bör bedömas vid köp. Eleverna bör få uppmärksamheten riktad på arbetsmiljöns betydelse för att främja aktivitet och trivsel. Särskild vikt bör läggas vid instruktion om riktiga arbetsställningar. När det gäller vård och städning, bör man speciellt uppmärksamma förebyggande åtgärder mot nedsmutsning och slitage samt olika metoder och hjälpmedel för rationell vård av bostadens inredning, möbler och textilier. I tillämpningsövningarna bör eleverna få träna sig i att utnyttja tekniska och kemiska hjälpmedel.

Undervisningen om *personlig hygien och arbetshygien* bör främst uppehålla sig vid olika åtgärder och hjälpmedel för den personliga hygienen. Särskild vikt bör läggas vid metoder och hjälpmedel för rationell tvätt och annan behandling av textil material.

Undervisningen om *enskild och of-fentlig miljö* skall belysa individens möjligheter att påverka miljön. Man kan exempelvis utgå från bostadens planering och därefter ta upp frågor som berör fritidsområden, tillgång till butiker och andra serviceinrättningar m m. Främst bör man dock ägna sig

åt den inre miljön och diskutera bostadens utformning och utnyttjande med hänsyn till aktiviteter och trivsel. Eleverna bör därvid få en uppfattning om funktionella och estetiska krav på bostaden. Speciell uppmärksamhet ägnas åt arbetsorganisation och arbetsställningar i bostaden.

I samband med undervisningen berörs olika gruppbildningar i samhället. Familjfrågor och tonårsproblem bör behandlas med avsikt att ge ökad förståelse för olika former av samlevnad. Psykologiska och ekonomiska synpunkter på åldrandet tas upp till diskussion liksom de gamlas behov av kontakt med omgivningen. Vidare bör eleverna orienteras om de utvecklingsstördas och på annat sätt handikappades problem. Service- och stödåtgärder samt tekniska hjälpmedel för dem diskuteras och demonstreras. Vikten av att man möter invandrare och flyktingar med takt och förståelse bör framhållas. Att de ofta har svårigheter med ett nytt språk, nya kostvanor och påfrestande bostadsförhållanden bör observeras. I anslutning härtill behandlas samhällets stödåtgärder och den rådgivnings- och upplysningsverksamhet som förekommer. Det ökade bruket av alkohol och narkotika bland ungdom tas upp med utgångspunkt i olika människors inställning till dessa medel. Hur alkohol- och narkotikabruk påverkar samvaron och ekonomin påvisas.

Anknytningen av undervisningen till dessa grupper i samhället bör ske med huvudsaklig avsikt att medverka till ökad hänsyn, förståelse och hjälpsamhet i samvaron med dem.

Undervisningen bör ge olika aspekter på aktuella familjfrågor. Äktenskapsbildningens innebörd, särskilt tidig sådan, diskuteras och ekonomiska och juridiska konsekvenser belyses. Frågor som berör föräldrarnas yrkesarbete i hemmet eller ute i samhället behandlas med utgångspunkt i konkreta exempel. Även motsvarande förhållanden i andra länder berörs.

Beträffande undervisningens inriktning på könsrollfrågor har man att ta hänsyn till att den traditionella sy-

nen på hushållsarbetet under lång tid och på olika sätt bidragit till bristande likställighet mellan könen i familjens dagliga arbete och i yrkeslivet. Ansvaret för hushållsarbetet och flertalet arbetsuppgifter i ett hem har tidigare huvudsakligen vilat på kvinnan i familjen. Undervisningen i hemkunskap, där alla elever deltar på lika villkor, bör aktivt medverka till att ändra på denna inställning. Flickor och pojkar bör arbeta tillsammans i grupper med likartade uppgifter, och deras arbetsresultat bör bedömas efter samma grunder, oavsett elevernas kön. Det bör bli naturligt för dem, att var och en själv sköter sina personliga tillhörigheter och även i övrigt är beredd att utföra sin del av ett väl planerat hushållsarbete.

Det ökade behovet av *konsumentupplysning* bör uppmärksammas. Eleverna orienteras om konsumentrådets, konsumentinstitutets, reklamationenämndens och varudeklarationsnämndens arbetsuppgifter och arbets-sätt samt deras roll som varuupplysande organ. Olika former av reklam studeras och betydelsen av en kritisk inställning vid läsning av annonser och annat informationsmaterial exemplifieras och poängteras. Det stora utbudet av varor ställer krav på konsumenterna, och det gäller att stimulera eleverna till att skaffa sig kunskaper, som gör det lättare för dem att välja mellan likartade varor och tjänster och att ställa kvalitet och användningsegenskaper i relation till priset.

Eleverna orienteras om *ekonomiska frågor*, i synnerhet om sambandet mellan produktion, konsumtion och sparande och om några faktorer som påverkar prissättningen av en vara. Med konkreta exempel sätts den enskilde familjemedlemmens budget i relation till hela familjens budget. Olika sätt att registrera inkomster och utgifter behandlas, och sparformer och lånemöjligheter diskuteras. De vanligaste inköpsformerna, t.ex. kontant, kredit, konto, avbetalning och partiköp, tas upp.

Kostnadsberäkningar bör utföras i naturligt samband med undervisningen i övrigt.

Planering och samverkan

Undervisningen bör ske i samverkan med andra ämnen. Hemkunskapen kan ge stoff åt ämnen som svenska, matematik och eventuellt även engelska. Samtidigt har hemkunskapen en stark anknytning till naturorienterade och samhällsorienterade ämnen, kanske främst samhällskunskap men även till historia, biologi och geografi. I samverkan med slöjd och teckning kan undervisningen ge många tillfällen till skapande verksamhet.

Exempel på samverkan: samhällskunskap (familjen, hemmet, ekonomin), biologi (matlagning, kostlära, hygien), kemi (hemvårds- och tvättlära), fysik (hemmets tekniska apparatur), slöjd och teckning (hemmeta textilier, möbler, färg och form), gymnastik (arbetsställningar), barnkunskap (spädbarns- och småbarnskost, barnets aktiviteter, familje- och könsrollsfrågor).

För att undvika en ogynnsam splittning i arbetet bör samtliga på timplanen för barnkunskap och hemkunskap i årskurs 9 upptagna timmar under bestämda perioder användas för undervisning i endast ett av ämnena.

Arbetsätt

Lärostoffet i hemkunskap bör presenteras stegvis för eleverna. I årskurs 8 sker den grundläggande undervisningen, som sedan fördjupas och breddas i årskurs 9.

Lärostoffet skall ordnas upp så, att gynnsammast möjliga inlärningsbetingelser skapas. Så t ex skall teoretiska och praktiska moment hållas samman: en övning bör i regel komma i omedelbar anslutning till informationen. En mer genomgripande gruppering av lärostoffet sker, då detta presenteras i form av arbetsområden. I årskurs 9 bör huvuddelen av stoffet behandlas inom sådana områden.

Undervisningen skall bedrivas både individuellt och i grupp. Gruppen är i många avseenden den naturliga arbetsenheten i hemkunskapsundervisningen. Grupparbetet ger eleverna

tillfälle att öva sig i att samarbeta och visa hänsyn. Det stimulerar ofta till egna initiativ och ökat individuellt arbete. Indelningen i grupper kan ske på olika sätt. Individualiseringen sker bl a genom att tempot i möjligaste mån anpassas till vars och ens arbetstakt och arbetsrytm. Eleverna bör systematiskt övas — även då de arbetar i grupp — att utföra sina uppgifter självständigt och under eget ansvar, att göra egna iakttagelser och att på grundval av dessa dra egna slutsatser.

Eleverna bör stimuleras att ta aktiv del i undervisningsplaneringen. De bör exempelvis själva få komponera måltider och matsedlar, de bör få välja varor och uppleva konsekvenserna av sina val. Det gäller också planeringen av arbetsområden. Deras innehåll och inbördes ordning avgörs av lärare och elever gemensamt, bl a på grundval av elevernas intressen, mognad och individuella förutsättningar. Självfallet måste hänsyn också tas till samverkan med andra ämnen.

Studiebesök bör förberedas väl för att eleverna skall få den rätta nyttan av dem. De orienteras i förväg och uppdelas eventuellt i grupper, som får olika uppgifter. Redovisning kan ske genom att de får redogöra för och diskutera sina intryck. Även filmvisningar, radio- och televisjonsprogram bör förberedas på liknande sätt. Eleverna kan ibland få till uppgift att referera artiklar, radio- och televisjonsprogram, som anknyter till ämnet.

Anvisningar för undervisningen i respektive årskurs och exempel på arbetsområden finns i särskilt supplement.

Lokaler och läromedel

Förutsättningen för att hemkunskaps målsättning skall kunna förverkligas är bl a att undervisningslokalen är väl planerad och inredd. I övrigt hänvisas till förslag och förteckningar som upprättats inom SÖ. Viktigt är att även äldre undervisningslokaler rustas upp i nivå med SÖ:s senaste anvisningar och att AV-utrust-

ning finns i samma utsträckning som i övriga ämnesrum.

Grupprum bör finnas i nära anslutning till hemkunskapsavdelningen, liksom arbetsrum för läraren.

Läromedel som passar den föreslagna arbetsområdesmetodik, bl a självinstruerande, och en lämpligt sammansatt boksamling skall finnas tillgängligt för att klara en ökad individualisering. Alla inventarier i hemkunskapsavdelningen är undervisningsmateriel, varför de måste väljas med stor omsorg. Man bör, alltså i förekommande fall, köpa redskap, som är förordade av Statens Institut för konsumentfrågor. Om flera redskap av samma sort skall finnas inom arbetsenheten, bör olika typer väljas, för att ge eleverna möjlighet till jämförelser. Likaså bör flera olika slags material väljas, t ex kokkärl av aluminium, rostfritt stål, dubbelemljerat järn och eldfast glas, porslin eller ler-gods. I övrigt hänvisas till förslag och förteckningar som upprättats inom SÖ.

I hemkunskapsämnet förekommer bl a exponeringsövningar. Förberedelse till övningarna förutsätts kunna ske i hemkunskapsavdelningen. Exponeringen bör däremot förläggas till skolans gemensamma utrymmen såsom korridorer, trappor, elevmatsal och uppehållsrum. För att kunna förverkliga detta krävs att i olika utrymmen finns anordningar såsom tavel-lister, väggskenor och skåp med glasdörrar. Exponeringen kan utgöras av näringsriktiga måltidsförslag, dukade bord, Inredningsdetaljer, diagram och tabeller m m.